

Social Cohesion and Development

Vol. 1, 2006

Το ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα EQUAPOL. Δημόσιες πολιτικές για το φύλο και τις γυναίκες: Μια συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων

Στρατηγάκη Μαρία
<https://doi.org/10.12681/scad.9032>

Copyright © 2016 Μαρία Στρατηγάκη

To cite this article:

Στρατηγάκη, (2016). Το ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα EQUAPOL. Δημόσιες πολιτικές για το φύλο και τις γυναίκες: Μια συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων. *Social Cohesion and Development*, 1(2), 119-120. doi:<https://doi.org/10.12681/scad.9032>

Το ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα EQUAPOL. *Δημόσιες πολιτικές για το φύλο και τις γυναίκες: Μια συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων*

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι περισσότερες εθνικές κυβερνήσεις υιοθέτησαν την προσέγγιση της ένταξης της διάστασης του φύλου (gender mainstreaming) στο σύνολο των δημόσιων πολιτικών, με στόχο αυτές να ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες των γυναικών και να προωθείται αποτελεσματικότερα η ισότητα των φύλων. Η προσέγγιση αυτή συνεπάγεται σημαντικές αλλαγές στον τρόπο αντιμετώπισης των πολιτικών ισότητας, εφόσον επεκτείνει τα πεδία άσκησης των πολιτικών πολύ πέραν των παραδοσιακών, όπως της απασχόλησης, και, τουλάχιστον θεωρητικά, σκοπεύει να αντιμετωπίσει τα δομικά αίτια της ανισότητας των φύλων.

Στόχος του ερευνητικού προγράμματος EQUAPOL ήταν να αποτιμήσει τα αποτελέσματα της ένταξης της διάστασης του φύλου στον σχεδιασμό της δημόσιας πολιτικής, ιδιαίτερα σε πεδία πολιτικής που θεωρήθηκαν προτεραιότητα στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα Κοινωνικής Πολιτικής το 2000. Ως γνωστόν, η Ατζέντα είχε εντοπίσει ως προβλήματα το χαμηλό επίπεδο εισοδήματος, τα χαμηλά ποσοστά απασχόλησης ιδιαίτερα των γυναικών, την αυξανόμενη οικονομική εξάρτηση των εργαζομένων, καθώς επίσης και τη σημαντική έλλειψη επαγγελματικών δεξιοτήτων που απαιτούνται σε μια οικονομία βασισμένη στη γνώση. Ένας από τους στόχους της Ατζέντας ήταν, παράλληλα, η διεύρυνση των πεδίων εφαρμογής των πολιτικών ισότητας και η ένταξη του φύλου σε όλες τις πολιτικές.

Στο πλαίσιο αυτό, στόχοι του προγράμματος ήταν να αναλυθεί και να αποτιμηθεί πώς αναπτύσσεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο σχεδιασμός της ένταξης της διάστασης του φύλου στην κοινωνική πολιτική και να εξετασθεί σε ποια έκταση και με ποιον τρόπο η ένταξη του φύλου μπορεί να βελτιώσει τις επιδράσεις των πολιτικών στην καθημερινή ζωή των γυναικών και των ανδρών και να μειώσει τις ανισότητες φύλου. Επιπρόσθετο στόχο αποτέλεσε και η διερεύνηση των αλλαγών που επιφέρει η ένταξη της διάστασης του φύλου στην ίδια τη διαδικασία διαμόρφωσης του κύκλου ζωής των δημόσιων πολιτικών, από τη φάση του σχεδιασμού μέχρι τη φάση της αξιολόγησης.

Υπό αυτό το πρίσμα, μελετήθηκε μια σειρά δημόσιων πολιτικών σε οκτώ χώρες: Το Βέλγιο, την Ισπανία, τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, τη Λιθουανία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η έρευνα κάλυψε χώρες όπως η Σουηδία, που έχει μια μακροχρόνια παράδοση ένταξης της ισότητας των φύλων στις δημόσιες πολιτικές και είναι σήμερα πρωτοπόρα στον τομέα αυτό, καθώς επίσης και η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Λιθουανία, στις οποίες η ένταξη της διάστασης του φύλου επιχειρήθηκε πολύ πρόσφατα και κυρίως ως αποτέλεσμα των σχετικών πιέσεων της Ε.Ε.

Η έρευνα επικεντρώθηκε στην αποτίμηση της ένταξης της ισότητας των φύλων σε δύο επιλεγμένα πεδία πολιτικής, που είχαν άμεση σχέση αφενός με την κατανομή του εισοδήματος, όπως οι πολιτικές φορολόγησης, σύνταξης και κοινωνικής πρόνοιας, και αφετέρου με την εκπαίδευση, όπως οι πολιτικές κατάρτισης που απαιτεί η κοινωνία της γνώσης. Στην Ελλάδα, οι δύο μελέτες περίπτωσης αφορούσαν, η πρώτη το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, με έμφαση στις συντάξεις, και η δεύτερη τις πρόσφατες πολιτικές ισότητας στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Το ερευνητικό πρόγραμμα εξελίχθηκε ως εξής: Μετά την επισκόπηση της βιβλιογραφίας, εντοπίστηκαν οι κυριότερες πολιτικές στους επιλεγμένους τομείς σε κάθε χώρα, ώστε να επιλεγούν οι πλέον κατάλληλες περιπτώσεις για τη διεξαγωγή της μελέτης. Παράλληλα, εντοπίστηκαν παρόμοιες πολιτικές σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο ξεχωριστής έρευνας και ανάλυσης. Στη συνέχεια, έγινε επεξεργασία του αναλυτικού, εννοιολογικού και μεθοδολογικού πλαισίου της επιτόπιας έρευνας, η οποία βασίστηκε πρώτιστα σε συνεντεύξεις με εκπροσώπους των φορέων που ενεπλάκησαν στις υπό μελέτη πολιτικές, όπως επίσης και στην ανάλυση των σημαντικό-

τερων κειμένων πολιτικής. Τα ευρήματα από τη μελέτη των περιπτώσεων υποβλήθηκαν σε συγκριτική ανάλυση, εστιασμένη σε συγκρίσεις μεταξύ χωρών και μεταξύ εθνικού και ευρωπαϊκού επιπέδου άσκησης πολιτικής. Τα αποτελέσματα της έρευνας δημοσιοποιήθηκαν σε ευρωπαϊκό συνέδριο και σε σειρά «εθνικών σεμιναρίων», όπως επίσης και με επιστημονικά άρθρα και την έκδοση σχετικού τόμου με τις εισηγήσεις του συνεδρίου (υπό έκδοση από τον Gutenberg).

Στα κυριότερα συγκεντρωτικά αποτελέσματα του προγράμματος EQUAPOL διαπιστώνεται ότι η πρόοδος στην εφαρμογή της πολιτικής ένταξης της διάστασης του φύλου στις οκτώ χώρες που μελετήθηκαν είναι ιδιαίτερα αργή και άنيση, παρά τον μεγάλο βαθμό ανανέωσης στην ανάπτυξη των υποστηρικτικών εργαλείων και των μεθόδων που παρατηρείται. Η Σουηδία παραμένει πρωτοπόρος ανάμεσα στις χώρες που έχουν υιοθετήσει την προσέγγιση αυτή, ενώ σε άλλες είναι φανερό μια προσπάθεια αντιμετώπισης της ισότητας των φύλων ως μέρους ενός ευρύτερου «οριζώντιου» στόχου, στον οποίον συμπεριλαμβάνονται άλλες πτυχές της κοινωνικής πολιτικής, όπως είναι η καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω εθνικής και φυλετικής καταγωγής, θρησκείας κ.λπ. Παράλληλα, διαφαίνονται ορισμένες ενδείξεις κάποιας «σύγκλισης» των προσεγγίσεων και των εργαλείων, κυρίως όσον αφορά τους μηχανισμούς και τις θεσμικές ρυθμίσεις, αλλά κάποια σύγκλιση σε σχέση με την κατανόηση της προβληματικής και των στόχων της πολιτικής της ισότητας των φύλων δύσκολα διακρίνεται. Ενώ η έμφαση στις δομικές και πολιτιστικές διαστάσεις των έμφυλων ανισοτήτων είναι πρόδηλη στις πολιτικές διακηρύξεις και τα επίσημα κυβερνητικά κείμενα, στην πρακτική εφαρμογή της πολιτικής, αυτή δεν στοιχειοθετείται. Σε κάθε περίπτωση, σε όλες τις χώρες, και στην Ελλάδα, η ένταξη της διάστασης του φύλου δεν οδήγησε σε αντικατάσταση προηγούμενων εργαλείων της πολιτικής ισότητας –συγκεκριμένα τη νομοθεσία και τις θετικές δράσεις υπέρ των γυναικών– αλλά μάλλον συνέβαλε στη διεύρυνση των στόχων και την υιοθέτηση μιας περισσότερο σύνθετης δέσμης μέτρων.

Η επίδραση της ευρωπαϊκής πολιτικής στις εθνικές πολιτικές ισότητας ήταν πολύ σημαντική, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις στις οποίες η χρηματοδότηση της Ε.Ε. διασφάλισε τους απαραίτητους πόρους για την εφαρμογή τους. Στην Ελλάδα η ένταξη της ισότητας των φύλων αποτέλεσε «όρο» για την έγκριση του Γ' ΚΠΣ, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα τη δέσμευση σημαντικών πόρων για την ισότητα φύλων στο Ε.Π. πρόγραμμα του Υπουργείου Απασχόλησης και το ΕΠΕΑΕΚ.

Ενώ η πολιτική της Ε.Ε. με τη μορφή του «ευρωπαϊκού κεκτημένου» επέφερε σημαντικές αλλαγές στη νομοθεσία και τους θεσμούς στα νέα κράτη μέλη, η εμπειρία της Λιθουανίας έδειξε ότι η επίδραση της Ε.Ε. δεν μπόρεσε να επηρεάσει ουσιαστικά τις πολιτικές. Στον τομέα αυτό, ισχυρό ρόλο εξακολουθούσαν να παίζουν οι διεθνείς οργανισμοί. Ακόμα, σε ορισμένες χώρες, η επίδραση της Ε.Ε. αποτιμήθηκε από κεντρικούς φορείς για την ισότητα ως αρνητική, αφού συχνά υπονομεύει προηγούμενες κατακτήσεις, καθώς ενισχύονται οι νεοφιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές της Ένωσης. Τέλος, σε όλες τις χώρες που μελετήθηκαν διαπιστώθηκε ότι η επίδραση της Ε.Ε. αποδυναμώνεται σταδιακά τα τελευταία χρόνια, αφού περιορίζεται η πολιτική και κοινωνική εμβέλεια του στόχου της ισότητας των φύλων και συρρικνώνονται οι πόροι που διατίθενται στην εφαρμογή των δεσμεύσεων της Ε.Ε. στον τομέα αυτό.

Ταυτότητα έρευνας: Το ερευνητικό πρόγραμμα EQUAPOL σχεδιάστηκε και εκπονήθηκε από το Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής (ΚΕΚΜΟΚΟΠ) του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου, κατά το διάστημα 2002-2005, με επιστημονική ευθύνη της Μαρίας Στρατηγάκη. Η χρηματοδότηση έγινε από το 5ο Κοινωνικό Πρόγραμμα «Πλαίσιο για την Έρευνα». Οι εκθέσεις του προγράμματος βρίσκονται στην ιστοσελίδα www.equapol.gr.

Μαρία Στρατηγάκη
Πάντειο Πανεπιστήμιο